

## Barweet nyēē kisirchi :Bāwulō Ēfēēsēēk

*Taayta*

**Siriintēēt, kēnyiit nyēē /kikēēsirē āk wōlēē /kikēēsirēē:** Kisirē :Bāwulō barwaani kurataat ām Rooma ām kēnyiit nyēē /kiisōotyiné kule kibo 60 KK. Ki kiriing' :Ēfēēsō nyēē wōō ām yēēmēētaab Eesya nyi /kēēkuurē ra kule Eesya nyēē Mining' ānki mātēēbēēt nyēē wōō nyēbo mung'aareet. Ki-ibuur :Bāwulō Ēfēēsō nyēē lōō ām ruutoonyii nyēbo sōmōk ankoomuuch kutoow kaniseet nyēē kichokukiimiit miisin ām wōlooto. Nyēē mā tyaa, /bokēētoow kanisoosyek ām kiriinkōōsyēk chēē ki lēēkitēch. Barwaani bo Ēfēēsō ku nyēē /kēēmāchē kuyityi kanisoosyek tukul ām Eesya nyoo Mining'. Yoo /kākēēnyōōr barwaani, kumāchāktōōs /kēēsumānchi biikaab Kiriistō.

**Kiyēē mii āriit āk kiyēē āmu:** Makerkeey :barwaani bo Ēfēēsō āk bārōōnōōkaab Bāwulō chuut kuuyu māwuulyēē ng'aleekaab kāānēētiisyō nyēbo lembech nto kāāyimuutēk alak ām wōlēē mii :biikaab Kiriistō. Kisirē :Bāwulō barwaani kumāchē kooyeesta keey :soboontaab tāmirmiryēēt nyēbo biikyii chēē makusuman sukung'eet kōōnkēt ām kēēlto nyēē karaam kiyēē mākyinē icheek :Yēyiin kurubta keey āk kaararaacheet. I-ārōōru :barweet ām kēēli wōlēē kiwuu :chōbuutēkaab Yēyiin kurubta keey āk kaararaacheet kumānāātoow kuyey barak āk ng'wēny, kubuntēē kiyēē kiyeyakay ām

yoo kibo Kolkoota ānkuwo kuu nyooto ākoy tabantaab kōōrēēt yoo / kiisyēēntooy rōkōs. Iboorchinē :Bāwulō biikyii choo kāsē ng'aleechu kule miitē kuboortōōs :rōkōsto āk kāroomnyēēt nto nyooto ku booryēētaab Buunyoontēēt āk Yēyiin (kur. 6:12). Kuu yoo kēēyēku bōōrto akeenke, /kiikēēkuurtoowēēch biirtooyiisyēēt ām booryoonoonyii.

Iboorunēē barwaani kēēlwookik chēē teer ām wōlēē wuu :tilyaanateet nyēē mii kwēēnuutaab biikaab Kiriistō āk Mokoryoontēēng'waa. /Kiki-iboorunēē kāāburtaab murēnēēt āk koorkēēnyii, bōōrto nyēē mētīt ku Kiriistō, kōōto nyēē tolochta ku Kiriistō āk alak. Itēryēēchēē kāākiimēēt kule kēēminyē ākookoy ām soboonto nyēē ing'erēēchē Kiriistō.

*Kyoorōōrchi keey :Bāwulō biikaab Ēfēēsō ānkumākyi bērur*

<sup>1</sup> Anii :nyoo Bāwulō nyēē kitoola :Yēyiin āyēku \*lēbkēēyiintēētaab Kāārārookiintēēt Yēēsu. Āsirwook lōkōōywēchu akweek biikaab Kiriistō chēbo \*kiriinkēētaab Ēfēēsō choo kyōōyēnchi Kāārārookiintēēt Yēēsu. <sup>2</sup> Lēyyē, kōōbēruurook :Baaba Yēyiin ānkōōnyōōru kaalyeet ām wōlēē miitē :inee āk Mokoryoontēēt Yēēsu Kiriistō.

*Kichōb :Yēyiin /kiiraraach biiko*

<sup>3</sup> Kusilākoy :Yēyiin nyoo kwaaniitaab Mokoryoontēēnyoo Yēēsu Kiriistō. Kukōōnēēch :Yēyiin bērur ake tukul nyēbo soboontaab Tāmirmiryēēt kubununēē Kiriistō. <sup>4</sup> Kisimkutooleech

:Yēyiin / kumānāākēetoow kōōrēēt kubununēē :Kāārārookiintēēt sukung'eet kēētililiitu nyēē -mākēētinyē miyootyo ake tukul ām taayeenyii.  
<sup>5</sup> Kisimkootiil :Yēyiin ām chamateenyii kule kēēyēku lōkōkyii kubununēē Kāārārookiintēēt Yēēsu. Kiyey yooto kuu wōloo kimāktooy nkityōōniin. <sup>6</sup> Okany kiitōrōōr Yēyiin kubo bēruuroo wōō nyoo kiikurōōbwēēch kubununēē lakwanyii nyoo chāmē :inee. <sup>7</sup> Kiikuwālāng'wēēch :Kāārārookiintēēt ām korotiikyii choo kiwasta, nto yooto / kukōōkēēnyōōwēēch kaat ām choolwookātēenyoo. Chāmēēch sōō :Yēyiin nyēē tyaa! <sup>8-9</sup> Ām chamataani wōō, kiiboorwēēch chōbēēnyii nyēē kiyeelaat. Kirōōbwēēch kiirnātēēnyii ankuyeyeech kiinkēt kiyēē kimāchē kuyey kubununēē Kiriistō. Kiitiil kuyey kuu nyooto kuuyu kikas :inee nkityōōniin kule ki karaam. <sup>10</sup> Kiito nyēē kiikuchōb :Yēyiin ku kule Kiriistō :nyēē mākuyis ānkubāw tukuuk tukul chēē mii barak āk ng'wēny yoo kāyityiin :bēsyōōsyēk chēē yēmootiin.

<sup>11</sup> /Kisimkeekweyeech ām Kiriistō kēēbooyiitu Yēyiin nyoo ityiichē tukuuk tukul kurubta keey āk wōlēē kikiikusatita āk wōlēē kimāktooy. <sup>12</sup> Kunyoo, māchāktōōs :acheek Yuutayeech choo kisimkiikēnēē keey chōōnēētaab :Kāārārookiintēēt, kēēsiltooy Yēyiin kubo wōōyinyii. <sup>13</sup> Kyōōyēnchi :nkakweek choo kimōōyēku Yuutayeech yoo kyōōnāmē ng'ālyoontēētaab manta nyoo irāroochē biich. Yu kābōōyēnchi Kiriistō /keeng'oocheenaak

---

**1:4** Ēfēēs. 5:27    **1:5** Yoowa. 1:12    **1:6** Mat. 3:17    **1:7** Room. 3:25-26; 1Kōōr. 10:16; Ēfēēs. 2:13; Kolos. 1:20    **1:10** Ēfēēs. 1:22; Kolos. 1:16, 20

Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyoo /kikiikēēkuurtoowook /sikiinkētēēnook kule ōbooyē Yēyiin. <sup>14</sup> Yu /kikēērōōbwēech Tāmirmiryēēt, ki kereeryaanteet :nyooto nyēbo nyoo +mākēēnyōōru ām bēsyeēt nyoo /kiityooktēech acheek choo kēēbooyē Yēyiin. Kēēsiltē Yēyiin kubo wōōyinnyii.

*Kisoochi :Bāwulō biikaab Kiriistō chēbo Ēfēēsō*

<sup>15</sup> Kyaakas kule ōkoosēē keey miisin Mokoryoontēēt Yēesu ānkōōchāmē biikaab Kiriistō. <sup>16</sup> Kunyi, kimāākustooy ābirchi Yēyiin kōōnkōy yoo āsoowook. <sup>17</sup> Āsooyē kibtaman Baaba Yēyiin nyoo boonto lēbkēēyyēēt ānku kwaaniitaab Mokoryoontēēnyoo Yēesu Kiriistō kule kukōōnook kiirnātēēt ānkung'oong'wook ōnkēt wōlēē wuu :inee. <sup>18</sup> Āsooyē subak kule kusēw :mētēwookwook sōōnkēt kule ōkēnēē keey miisin kiyoo kiikukuurtoowook :Yēyiin kule sukurōōbwook āk mbo kule sookas wōlēē tēē :bērurto nyoo kyōōnyōōru :akweek āk biikaab Kiriistō tukul. <sup>19</sup> Āsooyē mbo subak ōnkēt wōlēē tēē :nyikiisinto nyēbo kāāmuukēywēēk chēē mii kuyēyiisyēē :Yēyiin ām wōlēē kēēmiitē :acheek choo kiikiiyēnchi inee nyēē māmii :kiyēē /kiiwuuytēē. <sup>20</sup> Kiyēyiisyēē :Yēyiin kāāmuukēywēēchooto, yoo kiing'ēētēē Kiriistō meet ankuyey wokutēbunēē āwunyii bo taay ām kibkōōnkōy kubāytooyiis :tukwaay. <sup>21</sup> Bāytooy :Kiriistō chii ake tukul nyēē bāytooyiin ām barak, biiko tukul choo bo kāāmuukēywēēk āk mokorēēnik tukul. Inee :nyēbo kāāmuukēywēēk chēē wōōyēch miisin kusiir alak

ām kōōrooni āk mbo ām kōōrēēt nyoo mākuchō.  
<sup>22</sup> Kiikōōkoochi :Yēyiin Kiriistō kubāw kiy ake tukul  
 ankuyey inee kuyēk kāāyyoong'iintēetaab biikaab  
 Kiriistō. <sup>23</sup> Biikaab Kiriistō ku bōōrtaab Kiriistō.  
 Inee :nyēē yēyē bōōroo kuchurta ānku inee nyēē  
 yēyē kiy ake tukul kuchurta ām wōlto ake tukul.

## 2

### */Kēerōōbwēēch soboonto nyēē lēēl ām Kiriistō*

<sup>1</sup> Ām taay, kikyōōbēku ōsobchootiin kubo  
 ng'ōōkisto nyēē kyōōboontē, <sup>2</sup> yoo kitōōrubē  
 atēbuutēk chēē nāmē keey āk soboontaab kōōrooni  
 āk mbo chēbo bāytooyiintēetaab tāmirmirook chēē  
 miyootēch ām wōliin bo barak. Bāytooyiintonoo  
 :nyi mii kuyēyiisyēē choo mākāsyinē Yēyiin.  
<sup>3</sup> Kikeekerkeeye :nkacheek tukul āk bichooto.  
 Kitōōrtēēch :muchastaab bōōrwoonikyoo  
 ānkikēērubē miisin kāāsōōtēywēēkaab tukuuk  
 chēē miyootēch. Kuu wōlēē wuu :biiko alake,  
 kinyoolchēēch nkacheek kēēnyōōru ng'wooninto  
 nyēē /kimākiing'woonchi bichooto.

<sup>4</sup> Nteenee kuuyu chāmēēch :Yēyiin miisin  
 ānkuriirēēnēēch kuyitita, <sup>5</sup> kukōōnēēch soboonto  
 nyēē lēēl ām Kiriistō. Ānkoosinee kikiikēēbootyē  
 kubo ng'ōōkisto nyēē kikēēboontē, kooraraacheech  
 ām chamateenyii. <sup>6</sup> Kiikoong'eteeneech :Yēyiin  
 meet āk Kāārārookiintēēt Yēesu ānkōōyoomēēch

---

**1:21** Room. 8:38; Kala. 4:8-9; Ēfēēs. 6:12; Kolos. 1:13, 20; 2:9-10,  
 15, 20 **1:22** Ēfēēs. 1:10; 4:15; 5:23; Kolos. 1:18; 2:19 **1:23**  
 1Kōōr. 12:27; Ēfēēs. 2:16; 4:4-16, 25; 5:30; Kolos. 1:18; 2:19; 3:15  
**2:1** Room. 5:12; Kolos. 2:13 **2:2** 2Kōōr. 4:4; Ēfēēs. 6:12 **2:3**  
 Ēfēēs. 5:6; Kolos. 3:7 **2:4** Room. 8:39 **2:5** Room. 3:24; Kolos.  
 2:13

āk inee sikēēbāytooyiisyē :tukul ām barak,  
 7 sukōōboorunēē yooto ām bēsyōōsyēk choo  
 kwoonii kule chāmēēch miisin nyēē māmii  
 :kiyēē /kiiwuuytēē. Kiiboorwēēch chamataanaa  
 kubununēē Kiriistō. 8 Yēyiin nkityō :nyēē kiyēyook  
 /kiiraraachaak kubununēē chamateenyii yoo  
 kyōōkoosēē keey inee. Mēēbērē kyōōbirtoochi nkur  
 nteenee kiy :nyoo nyēē kirōōbu :Yēyiin. 9 Kunyi,  
 mang'as keey :chii kule /kikiiraraach, kuuyu  
 mēēbērē kibirtoochi kiyoo nkur. 10 Yēyiin :nyēē  
 kiyeyeech kēēyēku cheechii. Nto kuu yoo kēēyēku  
 cheechii, kumākwēēch kēēyēyē tukuuk chēē  
 kāroomēch choo kisimkuchōbwēēch kubununēē  
 Kāārārookiintēt Yēēsu.

*Kiichoomnyo :Yēyiin Yuutayeek āk choo mā Yuu-  
 tayeek*

11 Ōnkēt kule -mōōyēku Yuutayeek :akweek ām  
 yyootēt. Kuurook :choo /kiimurootānē kule  
 'chēē -/mākiimurootānē' (kiy nyēē /kēēyēyēē āwuun  
 buch). 12 Okas kule kimānōōnkēt Kiriistō yu  
 kibo taay, /ankikiikeekertaak saang' nyēē ki  
 mākooy ōnyōōru bērurtaab \*Isrāyēēl nyoo kiikuku-  
 urtoochi :Yēyiin biikyii. Kikyōōminy kōōrooni  
 nyēē māmii :kiyēē tōōkēnēē keey āmōōnkētē Yēyiin.  
 13 Kyōōlōōyēch :akweek ām wōlēē mii :Yēyiin yu  
 kibo taay. Nteenee /kōōkēēkwērwook raat ōlēēkityi  
 Yēyiin kubununēē korotiikaab Yēēsu.

14 Inee nkityōōniin :nyēē kiyibchi Yuutayeek  
 āk choo mā Yuutayeek kaalyeet ānkiikōōtuuyo

---

**2:6** Ēfēēs. 1:3; Kolos. 2:12; 3:3-4    **2:8** Kala. 2:16    **2:9** Room.  
 3:28; 1Kōōr. 1:31; 2Tēm. 1:9; Tiitō 3:5    **2:11** Room. 2:28-29; Kala.  
 5:6    **2:12** Room. 9:4; 1Tēēs. 4:13    **2:13** Room. 11:17    **2:13**  
 Ēfēēs. 1:7

bōrōryōōsyēchooto tukwaay kuyēk kiito akeenke. Kiikubut tōōtēēt nyoo kiyibu buunyoontiit. <sup>15</sup> Yu sukuyeyakay kuu nyooto, kiikooyto :Kāārārookiintēēt soboonnyii sukoowaang'tee kiruutyēētaab Yuutayeek āk mbo mākuutēkaab kiruutyoonoo. Kiyey yooto kiito akeenke kuyēwunēē wōlēē mii :bōrōryōōsyēchooto āyēēnku ānkunoomnyo āk inee nkit. Kiyib kaalyaanaa ām kēēlooto. <sup>16</sup> Yu kāwokumēēchi :Kāārārookiintēēt murtooywoontēēt, koowaang'ta yooto buunyoontiit ānkōōchoomnyo bichoo kuyēk kiito akeenke. <sup>17</sup> Kichō :Kāārārookiintonoo sukuyibwook kaalyeet akweek choo mā Yuutayeek choo kyōōlōōyēch ām wōlēē mii :Yēyiin ānkuyibchi nkicheek kaalyeet Yuutayeek choo kilēēkitēē. <sup>18</sup> Kunyoo, inee :nyēē yēyē :bōrōryōōsyēchuutēchu tukwaay kuyityi Baaba Yēyiin ām Tāmirmiryēēt akeenke. <sup>19</sup> Kunyi, -mātōōyēku sobooy :akweek choo mā Yuutayeek. / Kikēētāsyook biikaab Kiriistō ānkēēbooyē :tukul kayta akeenke nyēbo Yēyiin. <sup>20</sup> Okerkeeye kō nyēē /kikeeteech yēbo tiyēywoontēētaab ng'aleekaab \*lēbkēēyik āk \*wōōrkooyik kuboonto keey Kāārārookiintēēt Yēesu nyēē tolochta. <sup>21</sup> Kiriistō :nyēē tiyē keetiik tukul chēbo kōōto kut kuyēk Kōōtaab Yēyiin. <sup>22</sup> /Kēēmii /kēētēektok nkakweek ām Kiriistō ōyēku kōōto wōlēē sukuminyē :Yēyiin ām Tāmirmiryēēt.

**2:14** Yēyuut. 10:36; 1Kōōr. 12:13; Kala. 3:28; Ēfēēs. 2:16; 4:1-6

**2:15** Room. 7:4-6; 2Kōōr. 5:17; Kolos. 2:14 **2:16** 2Kōōr. 5:18;

Ēfēēs. 1:23 **2:17** Isa. 57:19; Yēyuut. 2:39 **2:19** Ēfēēs. 3:6 **2:20**

Mat. 16:18; Ēfēēs. 4:11; 1Kōōr. 3:10-11; Ng'oong'. 21:14 **2:21**

1Kōōr. 3:16 **2:22** 1Kōōr. 3:17; 1Bēt. 2:5

### 3

#### *Kyoomchi :Bāwulō lōkōōywēk biiko choo mā Yuutayeeek*

<sup>1</sup> Ām ng'aleechaata tukul, ākutunkyinē :anii Bāwulō Yēyiin. Āmiitē kāābrātiisyō kuuyu kyāā-āmwook akweek choo mā Yuutayeeek lōkōōywēk chēē kāroomēch kurubta keey āk Kāārārookiintēēt Yēēsu. <sup>2</sup> Kyookas kule king'oobwoo :Yēyiin ā-āmwook lōkōōywēchu kāroomēch bo chamateenyii. <sup>3-4</sup> King'oong'woo lōkōōywēchoo kiiyēēlootiin. Yoo koosuman ng'aleechu kāāsirwook ām nwookinto, +mōōnkēt tukuuk choo kiiyēēlootiin choo ānkētē :anii kurubta keey āk Kāārārookiintēēt. <sup>5</sup> Ng'ālyoo :nyoo nyēē / kimānāākiiboorchii biiko bēsyēēt ake kuu yoo kāākōōboorchii :Yēyiin \*lēbkēēyikyii chēē / kiitāboonchi āk \*wōōrkooyikyii kubununē Tāmirmiryēēt. <sup>6</sup> Ng'ālyoontoonoo kiiyeelaat ku kule, mākurōōbchi :Yēyiin biiko choo mā Yuutayeeek kiy kuu yoo kirōōbchinē choo Yuutayeeek. Kāākunoomnyo :icheek tukul kuyēk kiito akeenke ānkumākunyōōr kiyoo kiikukuurtoochi :Yēyiin biiko kubununē lōkōōywēk chēē kāroomēch chēbo Kāārārookiintēēt Yēēsu.

<sup>7</sup> Kikōōno :Yēyiin ayey yiisyooni bo āmtooyiisyēētaab lōkōōywēchoo kāroomēch kurubta keey āk bērunnyii nyēē kirōōbwoo ām kāāmuukēywēkyii. <sup>8</sup> Ānkoo ābooyē sinee ng'wēny miisin ām biikaab Kiriistō tukul, /kikēērōōbwoo kiyoo kule ā-āmchi biiko choo mā Yuutayeeek

---

**3:1** 2Kōōr. 11:23; Ēfēēs. 4:1; 6:20; Filib. 1:7, 12; Kolos. 4:18; Filēm. 1, 9 **3:2** Room. 1:5 **3:3-4** Kala. 1:12 **3:6** Room. 16:25-26; Ēfēēs. 2:14, 18-19; Kolos. 1:26-27



lōkōōywēk chēē kāroomēch kurubta keey āk bāytit nyēē mātēē nyi nyēē boonto :Kāārārookiintēēt. <sup>9</sup> Māchāktōōs āboorchi chii ake tukul ng'aleechaa kiiyēēlootiin kuchakee /kikeeyey kōōrēēt. Kiiyeel :Yēyiin nyoo kiyēyē kiy ake tukul chōbēēnyii ākoy bēsyēēt nyēē <sup>10</sup> kēēboorchi bāytooyik āk choo bo kāāmuukēywēēk ām kōōrēēt barak kiirnātēēnyii nyēē tinyē komoswookik chēē tēerchiintōōs. Kimāchē :Yēyiin kōōboorunēē kiirnātoonoo wōlēē mii :biikyii. <sup>11</sup> Kikiikuchōb :Yēyiin ng'aleechaa kumanaayey kōōrēēt. Nto yityo chokootyīich kubununēē Kāārārookiintēēt Yēesu Mokoryoontēēnyoo. <sup>12</sup> Yoo kiikoosēē keey Kāārārookiintooni, kiityookootiin kubo inee kēēyityi Yēyiin nyēē māmii :tōsōōsyo ake tukul. <sup>13</sup> Kunyoo, āmwoowook kule -mookany kubēk :moonikwook ām kiyēē ānyālilēē kubo akweek, kuuyu kiyēyākiiis :ng'aleechaa / sikēēyibwook lēbkēēyyēēt.

*Kisoochi :Bāwulō biikaab Ēfēēsō*

<sup>14</sup> Ām ng'aleechaa tukul, ākutunkyinē Baaba Yēyiin. <sup>15</sup> Inee :nyoo ibooru wōlēē māchāktōōs kōōbuurtooy :sikiintō āk lōkōkyii ānku ām wōliin bo kibkōōnkōy nto ng'wēny. <sup>16</sup> Wōō :Yēyiin, lēyyē! Kōōtitiirēēnook kāāmuukēywēēkyii kubununēē Tāmirmiryēēnyii nyoo mii āriing'woong'. <sup>17</sup> Asooyē kule otēbtooy Kāārārookiintēēt ākookoy :akweek choo ōkoosēē keey inee. Kuchutitēēnook :chamateet <sup>18</sup> soomuuch :akweek ākoo biikaab Kiriistō tukul ōnkēt kule chāmēēch

:Kāārārookiintēēt miisin ānku tēē :chamataanaa wōli āk wōliin <sup>19</sup> ānkōōnkēt mbo subak kule kēēytēē :chamataani wōlēē kēēkāstooy. / Kiinyiitwook chamataanaa bo Yēyiin kuyem.

<sup>20</sup> Kutōrōriit :Yēyiin nyoo kōōnu kukeeytee chēē kākēēsoom nto mbo chēē kiisōōtyinē kurubta keey āk kāāmuukēywēēkyii choo mii kuyēyē yiisyēēt ām wōlēē kēēmiitē. <sup>21</sup> Kutōrōriit :Yēyiin kēnyiiis āk kēnyiiis ām wōlēē mii :biikyii kubo Kāārārookiintēēt Yēesu. Kuwuuyiit nyooto.

## 4

### *Noomnyēēt ām bōōrtaab Kiriistō*

<sup>1</sup> Āmwoowook :anii nyoo arataat kubo yiisyēētaab Mokoryoontēēt kule ōbuur ām soboonto nyēē chuulaat nyoo kikuurchook :Yēyiin. <sup>2</sup> Ōyibē keey ng'wēny kutukul ānkōōntustōōsii. Ōmuytoochinē ng'al ānkōōchoomtōōsii. <sup>3</sup> Osyem wōlēē ōmuuktooy okas kule kōōriib noomnyēēt nyoo kōōnu :Tāmirmiryēēt āk kaalyeet nyoo ituuyook. <sup>4</sup> Akeenke :bōōrnyoo anku akeenke :nkinee Tāmirmiryēēt kuu yoo /kikēēkuurchēēch kiikēnēē keey kiito akeenke. <sup>5</sup> Akeenke :Mokoryoontēēt, akeenke :manta anku akeenke :batisaneet. <sup>6</sup> Akeenke :Yēyiin nyoo kwaaniitaab biikaab Kiriistō tukul. Bāytooy tukul, yēyiisyēē tukul ānkumiitē āriitaab tukul.

---

**3:19** Kolos. 2:2    **3:19** 2Kōōr. 5:14; Ēfēēs. 5:2    **4:1** Ēfēēs. 3:1  
**4:2** Kolos. 3:12-13    **4:3** Ēfēēs. 2:14-16; Kolos. 3:14-15    **4:4**  
Ēfēēs. 1:23; 2:18    **4:5** Yoowa. 10:16; 1Kōōr. 8:6    **4:6** Yēyuut.  
17:28; 1Kōōr. 12:6

<sup>7</sup> Kirōōbchi :Kāārārōokiintēēt chii ake tukul ām acheek yiisyēēt kurubta keey āk wōlēē wuu :chii.

<sup>8</sup> Kiyooto :nyēē mwooyē :siruutēkaab Yēyiin kule:

“Kiwēeto kibратиisyek barak,

ānkurōōbchi biiko tuwēnuutēk.”†

<sup>9</sup> Ibooru nee :ng'aleechu: “Kiwo barak?” Ibooru kule kirēk kurook wōlēēb ng'wēny. <sup>10</sup> Nyooto kirēku, ku inee mbo subak :nyoo kiwēētii barak kut wokoong'irta sukootyichakay :kiy ake tukul ām kōōrēēt. <sup>11</sup> Inee :nyooto kiyey biiko alak kuyēk \*lēbkēeyik, kuyēk :alake \*wōōrkooyik, kuyēk :alake āmtooyik, kuyēk :alake ākiikaab biikaab Kiriistō nto alak kuyēk kāānēētik. <sup>12</sup> Kiyey kuu nyooto sukuchōb :bichoo biikaab Kiriistō kuyey yiisyēēt kōōtitiir bōōrtaab Kiriistō <sup>13</sup> ākoy kēēnoomnyē :tukul ām kiyēē kēēchāmtooy ānkiinkēt Lakwataab Yēyiin kuchurta. Yooto kēēkich ankeechurte kutukul ām Kiriistō.

<sup>14</sup> Yooto, mēēbērē tākēēng'ārng'ārēch ām ng'ālyoontēēt / āmākēēwēēchwēēchēēch kēēyēēlchi komosta nyi nto nyiin kubo wusōōnēētaab kāānēētiisyēēt ake tukul nyēbo biich chēē ng'oomōōt chēē ibērbēērē biich ānkukēntooy biich. <sup>15</sup> Nteenee, okany kēēkich ām tukuuk tukul keekerkeyiitu Kāārārōokiintēēt nyoo kāāyyoong'iintēēnyoo, kēēmwooyē ng'al chēbo manta ām chamateet. <sup>16</sup> Inee :nyēē inoomtōōs komoswookikaab bōōrto kuyēk kiito akeenke kutoorētē keey :tukul. Yoo kayey :komosta ake

---

**4:7** 1Kōōr. 12:11 † **4:8** Tyēēn. 68:18 **4:9** Yoowa. 3:13 **4:11**  
 1Kōōr. 12:28 **4:12** 1Kōōr. 14:26 **4:13** Kolos. 1:28 **4:14**  
 1Kōōr. 14:20 **4:15** Ēfēēs. 1:22

tukul ām komoswookichoo yiisyēenyii, kunērē :bōōrtaab Kāārārōokiintēēt tukul ām chamateet.

*Onam ātēbuutēk chēē leelach*

<sup>17</sup> Ōrōōtootē ng'ālyoontooni: Āmwoowook ām kāāmuukēywēēkaab Mokoryoontēēt kule -mōōminy kuu wōloo ming'tooy :biiko choo -mēēnkētē Yēyiin choo tinyē kāāsōōtēywēēk chēē māyēētyēēchinē kiy. <sup>18</sup> Miitē :bichoo mēēnān ām wōlēē isōōtitooy /ankikiitabaanee wōlēē mii :soboonto nyoo kōōnu :Yēyiin. -Mēēnkētē :icheek kiy kuuyu kiyoomcho :mētēwoy. <sup>19</sup> Kimēētākusobchootiin :mētēwookwaa. Kiikwoosyi keyy sikornateet ānkōōwutootēē keyy kuyēyē ng'al alak tukul chēē mā tiliilēch.

<sup>20</sup> Māwuu nyoo :mākuutyēētaab Kiriistō nyoo / kikiineetaak. <sup>21</sup> Miitē :manta wōlēē mii :Yēesu ānkōōnkētē :akweek inee. /Kiikiineetaak <sup>22</sup> otayee keyy ātēbuutēchoo kibo taay choo kitōōrchook :muchas choo kimii wokwooroontook. <sup>23</sup> / Kiikiineetaak mbo subak oweeksee kāāsōōtēywēēchoo kibo taay ankoorub kēēltaab Tāmirmiryēēt <sup>24</sup> ankoonam ātēbuutēk chēē leelach. / Kikeeyeyaak okerkeyiitu Yēyiin ōkārāmiitu kuchurta ānkōōtililiitu kurubta keyy āk manta.

<sup>25</sup> Kunyi, ōmētē ng'wiiynaneet ānkōōmwoochinē chii ake tukul ng'al chēbo manta. Kēēbooyē :tukul bōōrto akeenke. <sup>26</sup> -Mookany kutōōrchook :siirmōōyto ng'ōōkisto, āmānyēēr :chii kwiimēn.† <sup>27</sup> -Mōōkoochi Kibrōkōsyoontēēt bārooyinto mbo kisich. <sup>28</sup> -Mātākuchōōrso :chii nyoo kō

**4:16** Ēfēēs. 2:21-22; 4:13; Kolos. 2:19    **4:18** Room. 1:21; 1Bēt. 1:14    **4:22** Room. 8:13; Kolos. 3:9    **4:23** Room. 12:2    **4:24** 2Kōōr. 5:17; Kolos. 3:10    **4:25** Seka. 8:16; Ēfēēs. 1:23    † **4:26** Tyēēn. 4:4

chōōriin, nteenee māchāktōōs kucheeng' yiisyēēt sukung'eet kunyōōr kiy nyēē kābchēchiin āk choo nyālilootiin.

<sup>29</sup> -Mōōng'āloolē ng'al chēbo āwēēsyo. Ōng'āloolē ng'al chēē ititiirē biiko alak yoo kābotyi :kiy, sukung'eet kōōbēruurākiis :choo yēbchinē yiit. <sup>30</sup> -Mooyey kunyēēr :Tāmirmiryēēt nyoo kikōōnook :Yēyiin / sikiinkētēēnook kule ōyēku cheechii, ng'ālyoo nyēē ibooru kule mii :bēsyeēt nyēē makooraraachaak :inee kutukul. <sup>31</sup> -Mookany kung'woonchook :ng'ala. Otayee keey siirmōōyoontiit. -Mōōnyēēru, āmōōyēyē wōōrōōr, āmōōng'ōōmē keey. Ōmētē ng'al alak tukul chēē miyootēch. <sup>32</sup> Ōtānkāsē kityō, ōriirēē alak ānkōōnyōōchinē keey kaat kuu yoo kiikunyōōwook :Yēyiin kaat kubununēē Kāārārōokiintēēt.

## 5

<sup>1</sup> Āmwoowook kule ōtēbchēē kuu wōloo wuunto :Yēyiin, kuuyu ōyēku lōkōkyii chēē chāmootiin <sup>2</sup> ānkōōminyē nyēē ōchoomtōōsii kuu yoo kichameech :Kāārārōokiintēēt. Kichameech kut kōōkooyto soboonnyii kubo acheek kuu kiy nyēē boong'u nyēē anyiny nyēē /kākēēbēlchinēē Yēyiin kōrōsēek.

<sup>3</sup> Māmāchāktōōs kutookunēēnook :ng'ala chēē rubtooy keey āk maraayeet nto orub kēelwookik alak chēē mā tiliilēch nto mbo oyeyaate mooyēētyoontiit. Ng'al :choo chēē

---

**4:28** 1Tēēs. 4:11 **4:29** Ēfēēs. 5:4; Kolos. 4:6; Yāāk. 3:10 **4:30** Isa. 63:10; 2Kōōr. 1:22; Ēfēēs. 1:13 **4:32** Mat. 6:14-15; 18:22-35; Kolos. 3:13 **5:1** Mat. 5:45, 48; Yoowa. 1:12 **5:2** Kala. 6:10; 1:4; Ēfēēs. 3:17-19; 4:15-16; Filib. 2:2; Kolos. 2:2; 3:14

mā kāroomēch ām wōlēē miitē :biikaab Kiriistō choo tiliilēch. <sup>4</sup> Nto mbo subak, māmāchāktōōs /kēēng'āloolē ng'al chēē miyootēch, ng'al chēbo bēērbēēryo nto /kēēyēyē chiiran nyēē mā karaam. Nteenee kiyēē māchāktōōs kukēēbirchinē Yēyiin kōōnkōy. <sup>5</sup> Ōrōōtootē ng'aleechu: -Mēēmuuchē :mārtooyiintō, nto ku chii nyēē mā tiliil nto ku nyēē chēēmooyēētyoo kunyōōr ātēbto ām bāytooyiisyēētaab Kiriistō āk nyēbo Yēyiin. Mooyēētyoontiit ku kēēlto ake nyēē kutunkyninē :biiko tukuuk alak yoo kātākutunkyninē Yēyiin.

<sup>6</sup> -Mookany kooberbeereenaak :chii ng'al chēē māmii yēēt :kiy. Yēyē :ng'aleechaa kunyēēr :Yēyiin ānkōōng'woonchi biiko choo -mēēywēyē inee. <sup>7</sup> Kunyoo, osatee keey biich chēē wuu choo.

<sup>8</sup> Kyōōmiitē mēēnān yu kibo taay, nteenee ! kōōnyōōru lēbkēēyyēēt ām Mokoryoontēēt. Ōminy ōyēku lōkōkaab lēbkēēyyēēt, <sup>9</sup> kuuyu lēbkēēyyēēt :nyēē yibu boorātēēt ake tukul nyēbo karaamateet, churtaayeet āk manta. <sup>10</sup> Osyeem okas kiyēē ing'ērēēchē Mokoryoontēēt. <sup>11</sup> -Mōōwutēē keey ng'al chēbo mēēnān chēē mākōōnu kiy, nteenee ōsyooru kuruuyo saang'. <sup>12</sup> Bo muyāt /keetwech ng'ālyoo nyēē yēyēē wung'aan :biiko choo mākāsyinē Yēyiin. <sup>13</sup> Nteenee kiy ake tukul nyoo keekweny :lēbkēēyyēēt kutooku, <sup>14</sup> kuuyu lēbkēēyyēēt :nyēē yēyē kiy ake tukul kutook. Ng'ālyoontoonoo :nyoo yēyē /kēēmwooy kule, “Ng'eet, wē, chēēbrwooniin, ankiing'eetee meet!

---

**5:4** Ēfēēs. 4:29    **5:5** Kala. 5:19-21    **5:6** Room. 1:18; Ēfēēs. 2:3; Kolos. 3:6    **5:8** Yoowa. 8:12; Yēyuut. 26:18; Kolos. 3:7    **5:9** Kala. 5:22-23

Yooto, mākōōluuchiing' :Kiriistō.”

15 Ōriib keey miisin ām wōlēē ōming'tooy. -Mōōminyē ām kēēlto nyēbo bēērbēēryo, nteenee ōng'oomēkiitu.

16 Ōyēyiisyēē bārooyin ake tukul kuyem kuuyu tinyē :bēsyoōsyēchu rōkōs.

17 Kunyoo, -mōōkwērtē keey, nteenee ōnkēt kiyēē mächē :Mokoryoontēēt.

18 Otayee keey bōokitēēt kuuyu āroontook. Yēē kātāwuu nyooto, okany / kiinyiitwook Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

19 Yooto, +mōōtyēēnē tyēēnwookik chēē tēerchiintōōs ōsiltooy Yēyiin.

Ōtyēēnchinē Mokoryoontēēt ām mooyēēt akeenke

20 ānkōōbirchinē Baaba Yēyiin kōōnkōy ākookoy kubo kiy ake tukul ām kaayneetaab Mokoryoontēēnyoo Yēesu Kiriistō.

*Wōlēē mächāktōōs kōōbuurtooy :biich chēē ki-ikoomut keey*

21 Ōywēyē keey nto yooto, kukōōyibchi Kiriistō koonyit.

22 Mächāktōōs kōōywēyē :kooruuk saanikwaa kuu wōloo iywēytooy Kiriistō,

23 kuuyu saanteet :nyēē bāwu koorkēēt kuu yoo bāwu :Kiriistō kaniseet kumukuul nyoo bōōrnyii ānku inee

:Kāārārookiintēēt. 24 Kuu wōloo iywēytooy :kaniseet Kiriistō, mächāktōōs kōōywēyē :koorko saanteenyii.

25 Nto nkinyiing' saanteet, mächāktōōs ichāmē koorkēēng'uung' kuu yoo kicham :Kāārārookiintēēt

kaniseet kut kōōkooyto soboonnyii 26 sukōōtiliilēē

5:14 Room. 13:11-12 5:16 Kolos. 4:5 5:18 Room. 13:13

5:20 Kolos. 3:16-17 5:21 1Bēt. 5:5 5:23 1Kōōr. 11:3; Ēfēēs.

1:22-23 5:24 Kolos. 3:18; Tiitō 2:3-5; 1Bēt. 3:1-6 5:25 Kala.

1:4

:kanisaanaa kubununēē ng'ālyoontēētaab Yēyiin.\*  
 27 Kiikooyto soboonotoo sukuchōbchi keey kaniseet nyēbo lēbkēeyyo, nyēē mātinyē tīsyā, mā maasaat nto kutinyē miyootyo ake tukul.  
 28 Ām kēēlto nyēē wuu nyiitēnyi, māchāktōōs :saannyyā ake tukul kuchāmē koorkeēnyii kuu wōloo chāmtooy keey. Murēn ake tukul nyoo chāmē koorkeēnyii kuchāmē keey nkit. 29 Māmii :chii bēsyēēt ake nyēē kiikutay keey, nteenee bāyē bōōrnyii ānkuriibē kuu wōloo yēytoochintooy :Kiriistō biikyii, 30 kuuyu acheek :chēē kēēyēyē bōōrtaab Kiriistō. 31 Kuu yoo /kikeesir kule, “Kunyoo kiyooto nyēē yēyē murēn kung'eetee kōōtaab kwaan āk kaamet ankoomut koorkeēnyii ānkunoomnyo :tukwaay kuyēk kiy akeenke.”† 32 Mii :manta nyēē wōō miisin nyēē iyeelaat nyēē ibooru :siruutēchu ānkung'āloolēē Kiriistō āk biikaab Kiriistō. 33 Kunyoo, māchāktōōs :nkinee chii ām akweek kuchāmē koorkeēnyii kuu wōloo chāmtooy keey ānkumākyinē mbo :nkinee koorko kōōywēyē saanteenyii.

## 6

### *Kāāburtaab lēēkōōk āk sikiikwaa (Kolosaayēek 3:20-22)*

---

\* **5:26** Imuuchē :Bāwulō kung'āloolēē saakweetaab kooyēy nyēbo Yuutayēek nyēē kimākyinē kule /kiuwuun kōōkōōnnyoontēēt /ānkiilookyi sirook chēē kāroorānēch /kumānāākiimutyi saanteet.  
**5:26** 1Kōōr. 6:11; Tiitō 3:5; Ibu. 10:22; 1Bēt. 3:21    **5:27** 2Kōōr. 11:2; Ēfēēs. 1:4; Filib. 1:10; Kolos. 1:22    **5:30** Ēfēēs. 1:23    † **5:31** Toowu. 2:24    **5:32** Ng'oong'. 19:7    **5:33** Kolos. 3:19; Tiitō 2:6; 1Bēt. 3:7



1 Nto akweek lēekōōk, māchāktōōs ōywēyē sikiikwook, kuuyu ng'alyoo :nyoo nyēē mākwook :Yēyiin. 2 Mwooyē :siruutēk kule, “Iywey kōōn āk koomēt.”† Kiruutyēēt :nyiitēnyi nyēbo taay nyēē kikuurto :Yēyiin 3 kumwooyē kule, “Siiminy nyēē karaam ām kōōrēēt ākoy kooliloon.”† 4 Nto akweek sikiik, māmāchāktōōs ōwusē lōkōkwook kut bokwoowēsiitu, nteenee ōnēētē ātēbuutēk chēē rubtooy keey āk Mokoryoontēēt.

*Kāāburtaab motwoorik āk mokorēēnikwaa  
(Kolosaayek 3:23—4:1)*

5 Nto akweek motwoorik, māchāktōōs ōkāsyinē mokorēēnikaab kōōrooni. Ōywēyē ām mooyēēt akeenke kuu wōloo ōywēytooy Kiriistō. 6 -Mōōywēyē sōō baateey kule sukuchamaak yoo kakasaak, nteenee ōywēyē kuu wōloo ōywēytooy Kiriistō, ōyēyē ām moonikwook kiyēē mächē :Yēyiin. 7 Ōyēyiisyē ām mooyēēt akeenke wuu nyēē ōmiitē ōyēchinē Yēyiin yiisyoonoo amēēbērē kule ōyēchinē biiko. 8 Ōnkēt kule mākutuwēn :Yēyiin chii ake tukul ām kāroomnyo ake tukul nyēē kayey ānku motwooriin :chiichoo nto bāwu keey.

9 Nto nkakweek mokorēēnik, māchāktōōs ōnāmē motwoorikwook ām kēēlto nyēē karaam. -Mōōlyōōlchinē kuuyu ōnkētē kule nyoo Mokoryoontēēng'waa icheck ku Mokoryoontēēng'woong' nkakweek :nyooto ānku

---

6:1 Kolos. 3:20 † 6:2 Chuy. 20:12 † 6:3 Kiruutēk 5:16 6:3 Kiruu. 5:16 6:4 Kolos. 3:21 6:6 1Kōōr. 7:22 6:8 Kolos. 3:22-25; 1Tēm. 6:1-2; Tiitō 2:9-10; 1Bēt. 2:18-21 6:8 2Kōōr. 5:10

inee :nyoo miitē kibkōōnkōy. Māchāmē :inee chiito ake kusiir ake.

*Booryēēt kubo soboontaab Tāmirmiryēēt*

<sup>10</sup> Ng'ālyoontēēt nyēē āwoong'tēē ku kule, ōnyōōru nkuruuk kukwaanee wōlēē mii :Yēyiin nyoo boonto kāāmuukēywēēk. <sup>11</sup> Onam kariikaab booryēēt chēbo Yēyiin sukung'eet oyeetee keye ām wōlēē mii kēntooyiisyēētaab Kibrōkōsyoontēēt. <sup>12</sup> Mābo :booryoonoo kule / kiitaata koroti. Nteenee kēēmiitē kēēbooryēē bāytooyik, kāāntōōyik alak chēbo kāāmuukēywēēk, kāāyyoong'ikaab kōōroonēēb mēēnān āk nkuruukaab tāmirmirook chēē miyootēch ām kōōrēēt barak. <sup>13</sup> Kunyoo, onam kariikaab booryēēt chēbo Yēyiin kuyem, sōōyēētū yoo yitū :bēsyoonoo bo rōkōs nyoo chōōnii, si yoo !koo-am booryēēt, kumāchāktōōs tōōtitirootiin. <sup>14</sup> Ōchōb keye ōyēku biich chēē ōmwooyē ng'al chēbo man, kuu yoo rātē keye :chii nyēbo lukēēt yoo māchē kuwo booryēēt. Oluumee keye churtaayeet sōōriibēē keye kuu yoo iluumēē keye :chii karneet wōlēēb tekēt yoo wēētii booryo. <sup>15</sup> Oluumee keye mbo lōkōōywēk chēē kāroomēch choo yibu kaalyeet sukung'eet ōyyoong'unēē yooto kuu yoo iluumēē keye :chii kwēyōōn kērēēnkōōy. <sup>16</sup> Nto subak, onam kaakaaseet kuyēk loong'eet nyēē ōyēētēē keye ām kootyēk tukul choo bo ng'woonēēt choo mwooku :Kibrōkōsyoontēēt kuu yoo yēētēē keye :chii loong'eet ām booryo. <sup>17</sup> Ōriibē mētēwookwook sōōsōōtē kurubta keye

**6:9** Kolos. 4:1; Yāāk. 2:1      **6:10** 1Kōōr. 16:13      **6:11** Yāāk. 4:7

**6:12** Ēfēēs. 2:2; 1:21; 1Bēt. 5:8-9      **6:13** Room. 13:12      **6:14** Isa.

11:5      **6:15** Isa. 52:7

wōlēē kiiraraaktaak :Kāārārōokiintēēt kuu yoo iloochē :chii nyēbo lukēēt kuutwēēt sukukērēktēē mētinyii. Onam ng'ālyoontēētaab Yēyiin sōō-āmēē booryēēt kuu yoo nāmē :chii chōōkiit yoo wēētii booryo. <sup>18</sup> Ōyēyē ng'aleechu tukul osooyē Yēyiin kuyēētyēēchook. Ōsooyē kibtaman ām Tāmirmiryēēt. Ām ng'ālyoontooni, kumāchāktōōs ōchōbē keey -mookany kubēk :moonik. Ōsoochinē biikaab Kiriiistō tukul ākookoy.

<sup>19</sup> Ōsoowoo nkanii ānyōōru ng'aleek chēē āmwooyē sāābooru nyēē māmii :muyāt, kiyēē iyeelaat kurubta keey āk lōkōōywēk chēē kāroomēch. <sup>20</sup> Arataat :anii kuuyu āyēku kiiyookiin nyēē ā-āmtooy lōkōōywēchoo kāroomēch. Osaay kule āmwoowu ng'aleechaa nyēē māmii :muyāt kuu wōloo māchāktōōs amwaayte.

### *Chameetaab keey*

<sup>21-22</sup> Āmiitē āyooku Tukiikō kuchō wōloo ōmiitē. Ng'eetaabiya :inee nyēē chamaat ānku nyēē / kiikoosēē keey kubo yiisyēētaab Mokoryoontēēt. Mākumwoowook lōkōōywēk tukul chēē rubtooy keey āk anii sōōnkēt :nkakweek wōlēē āwuuyē :anii āk kiyēē āyēyē ānkumwoowook wōlēē kēēwuuyē :acheek tukul ānkōōtitirook.

<sup>23</sup> Ōtēbtē :akweek mbo ng'eetaabiya kaalyeet. Kuyēētyēēchook :Baaba Yēyiin āk Mokoryoontēēt Yēesu Kiriiistō sōōchoomtōōsii ānkōōkoosēē keey inee. <sup>24</sup> Kōōbēruurākiis :biiko tukul choo chāmē

---

**6:17** Isa. 59:17; 2Kōōr. 10:4      **6:17** Mat. 4:5-7; Ibu. 4:12      **6:19** Luuka 18:1; Room. 15:30; Ēfēēs. 3:14; Kolos. 4:2-4      **6:19** Yēyuut. 4:29      **6:20** Ēfēēs. 3:1      **6:21-22** Yēyuut. 20:4; Kolos. 4:7-8; 2Tēm. 4:12

Mokoryoontēenyoo Yēesu Kiriistō ām chamateet  
nyēē mābēku.

**Biibilya Nyēē Tiliil**  
**New Testament in Sabaot (KE:spy:Sabaot)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sabaot

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

**Copyright Information**

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9966002030

**The New Testament**

in Sabaot

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files  
dated 29 Jan 2022

c68c9dca-518f-544b-a52e-82240cf64928